

Pregledni rad

UDK 342.53(497.6)

DOI 10.7251/SVA1714072G

COBISS.RS-ID 6489880

FUNKCIONISANJE PARLAMENTA U BOSNI I HERCEGOVINI

Prof. dr Dragan Golijan¹

Vladan Stanković²

Jelena Golijan³

Fakultet za poslovne studije i pravo Beograd

Apstrakt: U većini političkih sistema postoji neki oblik predstavničkog tijela, koje izražava volju naroda, (i brani njegove interese). I Bosna i Hercegovina ima svoj parlament, organizovan na neuobičajen način, te entitetske i kantonalne parlamente. Zadaci i pravci djelovanja svih oblika parlamenta Bosne i Hercegovine trebalo bi da budu sljedeći:

- javnost rada svih parlamenata u Bosni i Hercegovini,
- aktivno uključivanje organizacije građanskog društva u rad parlamenta,
- pitanje stručne osposobljenosti poslanika na svim nivoima,
- pitanje stručne osposobljenosti Parlamentarne skupštine i njenih organa za vođenje procesa evroatlantskih integracija
- ekonomsko-socijalno uređenje

Cljučne riječi: *parlamentarizam, ustav, predstavnički dom, dom naroda, entiteti, vitalni interes, ekonomsko uređenje.*

UVOD

Početak političkog predstavljanja zatičemo u srednjem vijeku, kada se formiraju prve staleške skupštine, koje je vladar morao konsultovati oko odluka važnih za kraljevstvo. Od Velike povelje sloboda (1215. god.) svi koji plaćaju porez vladaru imali su pravo da budu pitani u procesu odlučivanja. Oslonac svakog demokratskog društva je parlament, kao organ koji štiti i garantuje osnovna prava i interese građana i donosi zakone koje su građani obavezni da poštuju, da bi im država obezbijedila primjenu i ostvarenje socijalnih i prirodnih prava. Svi politički sistemi imaju

¹ Doktor pravnih nauka, profesor prava, sudija Osnovnog suda Vlasenica, e-mail: d.golijan@teol.net

² e-mail: vladan.stankovic@fsp.edu.rs

³ e-mail: d.golijan@teol.net

zakonodavna tijela i biraju ga građani na opštim izborima. Narod očekuje da će birana vlast raditi u interesu naroda, a ne u sopstvenom interesu, u protivnom politički sistem bi izgubio legitimitet i svršishodnost.

Jedan od oblika ispoljavanja nezadovoljstva građana prema vlasti koja je iznevjerila njihova očekivanja je i negodovanje i sve manji procenat izlaska na izbore. Kada se legalni oblici borbe za interes naroda, ne pokažu efikasnim može doći do radikalnih i nasilnih oblika protesta.

Neophodno je stalno usavršavati pravce i zadatke djelovanja parlamenta. Ustavni zadaci parlamenta u većini zemalja su: donošenje zakona, kontrola rada izvršne vlasti, usvajanje budžeta, izborna - kadrovske aktivnosti, zastupanje interesa naroda, unutrašnja i vanjska politika, ratifikacije međunarodnih sporazuma i promjene ustava. Parlamenti moraju izbjegavati statičnost i potpunu unitarnost i, u skladu sa ustavom, stalno istraživati i dinamičnije uvoditi u praksu nove pravce svoga djelovanja, jer samo tako se mogu ostvariti interesi naroda.

Učešće građana u demokratskim procesima, iz godine u godinu sve je manje što ugrožava vladavinu demokratije. Upravo iz navedenih razloga mnogi parlamenti u svijetu pokušavaju da unaprijede svoju efikasnost i pravce djelovanja i da odgovore na izazove savremenog doba.

1. ISTORIJSKI RAZVOJ PARLAMENTARIZMA U BOSNI I HERCEGOVINI

Neki oblici predstavničkog tijela na prostorima današnje Bosne i Hercegovine se pojavljuju još u vrijeme Kulina bana⁴, a u povelji Tvrtka I Kotromanića iz 1345. godine pominje se Bosanski sabor ili Stanak, koji djeluje sve do otomanske okupacije. Nadležnosti Sabora ili Stanaka su bile: sklapanje ugovora sa susjednim državama, prodaja ili ustupanje bosanske teritorije susjednim državama, odlučivanje o ratu i miru, krunisanje bosanskih vladara i dr.⁵ Odluke Sabora su stupale na snagu kroz povelje Vladara, što znači da je vladar imao jak uticaj na Sabor.

U vrijeme turske imperije u Bosni i Hercegovini, ustanovljen je Bosanski divan, koji nije bio zakonodavno već savjetodavno tijelo, jer su u njega ulazili službenici i oficiri⁶. Divanu su prisustvovali i ugledni ljudi (ajoni). Kasnijim preuređenjem u Vilajet, 1865. godine, uspostavlja se Opšte vilajetsko vijeće, u koje je iz svakog sandžaka birana po dva muslimana i dva nemuslimana na godinu dana. Ovakva skupština raspravljala je o mnogim pitanjima, kao što su: javni poslovi, sigurnost saobraćaja, privreda, zdravstvo i dr. Pošto je njene odluke morala da potvrdi Porta, to je njihova realizacija tekla sporo, a ponekad bila i otežana.

Parlamentarizmom u Bosni i Hercegovini u vrijeme austrougarske uprave, doživio je izvjestan progres, ali nije bio samostalan u odlučivanju.

⁴ Ćorović, 1999, p. 15

⁵ Imamović, 2006, p. 45

⁶ Kuzmanović, 2010, p. 412

Statutom za Bosnu i Hercegovinu ona se proglašava u zasebnim upravnim područjem, za što je bilo zaduženo posebno ministarstvo, a upravljanje i primjenu zakona vršila je zemaljska vlada za Bosnu i Hercegovinu.

Novu etapu parlamentarnog života Bosne i Hercegovine označilo je uvođenje Bosanskog sabora u politički život. "Sabor je imao 92 člana, od čega se 72 biraju kao predstavnici naroda dok su njih 20 bili virilisti (crkveni i laički veledostojnici)"⁷.

Nadležnosti Sabora su se odnosile na oblast uprave, privrede, kulture i finansija (budžeta). Sva druga pitanja je rješavao monarh. Sabor nije imao nadležnosti u oblasti spoljne politike, vojske, odbrane, finansijskog zakonodavstva i monetarnog sistema. Kada su bile u pitanju veće investicije (izgradnja željeznica), tražila se potvrda i austrijskog i ugarskog parlamenta. Sabor nije imao svoje predstavnike u parlamentima Austrije i Ugarske, a za sve odluke Sabora bila je neophodna određena saglasnost austrougarske vlade, a poslije toga odobrenje monarha. Bosanski sabor je bio prinuđen da balansira između zemaljske vlade (koja upravlja zemljom) i austrougarske vlade i monarha, te da odluke prilagođava strujanjima iz Beča i Pešte, da bi se izborio za nešto autonomije za građane (jezik, privredni razvoj i dr.)

U postojećem izbornom sistemu nije bilo jednakosti, jer izborni sistem favorizuje aristokratsku klasu. To je vrijeme pojave političkih partija (Srpska narodna organizacija, Muslimanska narodna organizacija, Hrvatska narodna zajednica). Rad političkih partija u toku Prvog svjetskog rata bio je zabranjen.

"Porazom Austrougarske u Prvom svjetskom ratu BiH je formalno slobodna i samostalna, a formiranjem državne zajednice Srba, Hrvata i Slovenaca i ona se uklapa u tu zajednicu. Formira se i glavni odbor Narodnog vijeća za BiH kao neka vrsta vlade, a sačinjeni od pet Srba, četiri Hrvata i jednog Muslimana, a predsjedavao je Atanasije Šola"⁸. U periodu od 1918. do 1941. godine BiH nema nikakvo posebno državotvorno obilježje niti ulogu. Postojale su oblasti, a zatim banovine koje su u dijelovima zahvatale i teritoriju BiH.

Tokom Drugog svjetskog rata 1943. godine, BiH se konstituiše kao samostalna federalna država u sastavu FNRJ. Antifašističko vijeće je bilo, u stvari, narodna skupština sastavljena od predstavnika sva tri naroda u BiH. Delegati su birani od strane narodnooslobodilačkih odbora, tako da prvi put građani biraju svoje predstavnike.

Dok je postojala socijalistička Jugoslavija, u periodu od 1945. do 1992. godine BiH je svoje državotvorne interese ostvarivala u okviru Federativne Narodne Republike Jugoslavije i Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. Građani BiH učestvovali su u vlasti preko dva narodna predstavništva – dvije skupštine (Skupština BiH i Skupština Jugoslavije).

⁷ Juzbašić, 1999, p.39

⁸ Fira, 2002, p. 21

Skupština BiH predstavljala je stalni narodni parlament koji je biran saglasno Ustavu i izbornom zakonu svake četvrte godine. U prvom ustavnom periodu od 1945. do 1953. godine Skupština BiH je bila jednodomna, sa 150 narodnih poslanika.

“U drugom ustavnom period od 1953. do 1963. godine Skupština je bila dvodomna i imala je Republičko vijeće i vijeće proizvođača. Poslanici u Republičko vijeće birani su neposredno na osnovu opšteg biračkog prava, a u vijeće proizvođača birani su u posebnim izbornim jedinicama u sferi proizvodnje i prometa. U oba slučaja primjenjivan je princip vezanog mandata, poslanici su odgovorni svojoj izabornoj bazi, jer su morali podnositi izvještaj i dobijati instrukcije”⁹.

Parlamentarni život je bio obogaćen uvođenjem delegatskog sistema, u period od 1963. do 1974. godine. Organizacija Skupštine je postala složenija, jer je sastavljena od pet domova i to: Republička vijeća, Privredna vijeća, Kulturno - prosvjetnog, Socijalno - zdravstvenog i Organizaciono - političkog vijeća. Republička vijeća je imalo 120, a ostala vijeća po 70 delegata. Narodni predstavnici su se zvali delegati i samo je Republičko vijeće birano neposredno od svih punoljetnih građana. Za ostala vijeća formirajne su posebne izborne jedinice – zavisno od vijeća. Dobra strana ovakve delegatske osnove je što je ogroman broj ljudi – građana direktno ili indirektno učestvovao u organizaciji i vršenju vlasti i upravljanja; loša strana je ta što je ogroman i glomazan sistem sporo funkcionisao i bio vrlo neefikasan u donošenju odluka, a pri tome i veoma skup, zbog čega je dolazilo do isticanja grupnih - cehovskih i strukovnih interesa, a gubio se opšti, zajednički interes. Ustavom iz 1974. godine federalne jedinice su se konstituisale kao države članice, a postojale su i sve državne institucije: Predsjedništvo, Izvršno vijeće, Narodna skupština, Vrhovni i Ustavni sud i drugi organi.

Skupština Bosne i Hercegovine imala je tri doma: Vijeće udruženog rada sa 160 delegata, Društveno-političko vijeće i Vijeće opština sa po 80 delegata. Građani su neposredno birali Društveno-političko vijeće, a Vijeće opština birale su opštinske skupštine.

“Ovakva izborna baza se ne pojavljuje ni u jednom izbornom sistemu u svijetu. Ustav kaže da Skupština nije klasičan parlament već da je organ društvenog samoupravljanja i najviši organ vlasti u okviru prava i dužnosti Republike”¹⁰.

Skupština je zadržala i klasične pozicije, a to je donošenje zakona i drugih propisa. Vijeća su bila ravnopravna u donošenju odluka i one su smatrane donesenim kada se usvoje u istovjetnom tekstu u sva tri doma. U manjem broju ovlašćenja odlučivale su samostalno. Svi zakonski projekti prije konačnog usvajanja išli su na javnu i samoupravnu raspravu, često su održavani zborovi birača, zborovi građana, skupštine mjesnih zajednica i

⁹ Golijan, 2004, p. 93

¹⁰ *Ustav Socijalističke Republike BiH iz 1974. godine*, član 113

dr., jer Ustavotvorac je želio da vlast decentralizuje i prenese na mnoštvo građana. Zbog svega navedenog dešavalo se da neki zakoni nisu imali uporišta u saveznim zakonima, te je došlo do negativne decentralizacije i razvlašćenja savezne države. Građani BiH su učestvovali u izboru saveznog tj. federalnog predstavničkog tijela.

Posljednja Skupština BiH u sastavu Jugoslavije bila je na više-stranačkim izborima 1990. godine, kada je najbrojnija stranka bila Stranka demokratske akcije. Koalicija SDA sa Hrvatskom demokratskom zajednicom dovela je do preglasavanja srpskog naroda, što je za posljedicu imalo izdvajanja delegata srpske nacionalnosti, koji su se na ovaj potez odlučili radi zaštite srpskih nacionalnih interesa¹¹. Odluka o formiranju Skupštine Srpskog naroda u BiH donešena je 24. oktobra 1991. godine, a novim ustavom Republike srpskog naroda u BiH od 28.02.1992. godine ona dobija naziv Narodna skupština¹².

Druga strana tj. drugi dio BiH, u sadejstvu sa dalekim Bečom i Vašintonom stvara Ustav Federacije BiH¹³. Federacija BiH je proklamovala je načelo podjele vlasti, ali je stepen decentralizacija u tom entitetu veoma visok, jer je Federacija sastavljena od deset kantona – županija. Skupština Federacije BiH (muslimanski i hrvatski poslanici) sastavljena je od dva doma i to Predstavničkog doma i Doma naroda.

2. PARLAMENTARNA SKUPŠTINA BOSNE I HERCEGOVINE

Proces konstituisanja “nove” Bosne i Hercegovine preuzele su svjetske sile. Međunarodna zajednica je znala da tako priznata BiH ne može opstati te se tražio model novog uređenja BiH. Predlagani su razni planovi (Kutiljerov, Vens-Ovenov, Stoltenbergov, Kontakt grupe) ali ih je uvijek odbijala jedna od zaraćenih strana¹⁴.

Svi planovi mirnog prevazilaženja problema nudili su rješenja približna današnjim, ali je plan Kontakt - grupe bio najbliži dejtonskom rješenju, koje je potvrdilo Bosnu i Hercegovinu kao visoko decentralizovanu državu sastavljenu od dva entiteta: Federacije BiH i Republike Srpske.

U Dejtonu je Bosna i Hercegovina dobila svoj Ustav, koji nije regulisao mnoga pitanja, a možda i nije bilo moguće zato što on ima samo 12 članova. Ustav čak nije dao odgovor na pitanje koje je državno uređenje u Bosni i Hercegovini, pa se teoretičari spore da li je to unija, federacija, konfederacija ili nešto drugo¹⁵.

Međunarodna zajednica je Dejtonskim sporazumom postavila u BiH Visokog predstavnika, kome su i data ovlašćenja u oblasti nadgledanja i

¹¹ Koljević, 2008, p. 208

¹² Kuzmanović, 2014, p.150

¹³ Ustav Federacije BiH, Sarajevo, 2009

¹⁴ Publikacija RS, 2005, p. 544

¹⁵ Kuzmanović, 1999, p. 356

koordinacije, ali borska ovlaštenja izazivaju pitanje da li je BiH država sa ograničenim suverenitetom, ili je protektorat.

Visokom predstavniku su date i sljedeće aktivnosti:

- donošenje akata ustavnog karaktera i zakona,
- donošenje akata kojim stavlja van snage ili vrši izmjene zakona donijetih unutar entiteta,
- donošenje akata personalnog ili organizacijskog karaktera.

“Jedno od bitnih pitanja ustavne regulative je odnos države i njenih državotvornih jedinica. Nadležnosti između njih su utvrđene na principu generalne klauzule za entitete koja glasi: Sve državne funkcije i ovlaštenja koja nisu dodijeljena institucijama BiH pripadaju entitetima, a po principu enumeracije za državu BiH i nabrojane su u Ustavu od 1 do 10”¹⁶. Ustavne institucije u BiH su određene na jedan specifičan način, poznate su u ustavnoj praksi, ali se rijetko primjenjuju, po nazivu a i po sadržaju su atipične, a u okruženju rijetke¹⁷.

Parlamentarna skupština kao političko predstavništvo je najviše zakonodavno tijelo, utemeljena je kao narodni predstavnik, dvodomna je i sastoji se od Predstavničkog doma i Doma naroda. Skupština je po broju poslanika veoma mala, te smanjuje mogućnost učešća građana, a zbog načina izbora poslanika građani su i udaljeni od takvog parlamenta, pa se ponekad nameće zaključak da Parlamentarna skupština i nije sastavljena voljom građana, već da je i ona oktroisana.

Struktura i nadležnosti državnog parlamenta propisani su članom IV Ustava BiH, koji mu daje i ograničenu ulogu u donošenju državnog zakonodavstva, jer u članu IV tačka a) stoji da Parlamentarna skupština donosi zakone koji su potrebni za provođenje odluka Predsjedništva BiH.

Predstavnički dom bi trebalo da zastupa interese građana države BiH jer su entitetski interesi zastupljeni u njihovim predstavničkim tijelima. Međutim, kroz predstavnički dom se ukrštaju entitetske politike pa se često može reći da država i nema svoje predstavničko tijelo. Dom naroda štiti vitalni nacionalni interes tri konstitutivna naroda.

“Funkcionisanje Parlamenta počiva na dva principa:

- Etno – teritorijalna zastupljenost – kod izbora poslanika – delegate, glasanja i članstva u radnim tijelima primjenjuje se princip zastupljenosti 1/3 Republika Srpska i 2/3 Federacija BiH.

- Ravnopravnost domova – kod predsjedavanja zajedničkim parlamentarnim kolegijem, komisijama i sjednicama naizmjenično se smjenjuju predstavnici oba doma, prijedlog zakona mora proći odvojenu procedure u oba doma”¹⁸.

¹⁶ Kuzmanović, 2002, p.315

¹⁷ Golijan i Stanković, 2014, p.147

¹⁸ Saračević, 2012, p. 64

Pravilo je da se prijedlozi zakona razmatraju u Predstavničkom domu, mada na prijedlog Kolegija Doma naroda može razmotriti prijedloge i prije Predstavničkog doma.

“Zakonodavna procedura se sastoji iz sledećih procedura:

- Preliminarna faza: usaglašenost prijedloga sa Ustavom;
- Komisijska faza I: mišljenje nadležne komisije;
- Plenarna faza: prvo čitanje, opšta rasprava, principi i usaglašenost sa Ustavom;
- Komisijska faza II: podnošenje amandmana, javna rasprava;
- Plenarna faza: drugo čitanje, amandmani, neusklađenost i pravno tehničke greške;
- Usaglašenost teksta: prijedlog zakona usvojen ili odbijen” (Prema Poslovnik Predstavničkog doma i Poslovnik Doma naroda) .

3.ZADACI PARLAMENTA U EKONOMSKOJ OBLASTI U BIH

Ekonomska pitanja, kao baza društva bila su uvijek u centru pažnje i društva i vlasti i ukupnog građanstva. Ovo pitanje ekonomskih odnosa se različito tretiralo u različitim etapama razvoja. Kroz veći period dominira privatna svojina (sve se svodi na privatno vlasništvo i privatnu korist) koja nosi i ekonomski monopol. Od pojave prvih ustava do danas postoje četiri faze različitog ustavnog tretmana društveno ekonomskih odnosa:

- u prvoj fazi ustavi su površno regulisali ovo pitanje, jer je vladalo pravilo nedodirljivosti privatne svojine, te se država u te odnose nije puno miješala.
- Vajmarskim ustavom iz 1919. godine prvi put se reguliše pitanje svojinskih odnosa i država se počinje ozbiljnije miješati u te odnose, pa pored lične i privatne svojine ustanovljuje se i državna svojina. (Država može izvršiti nacionalizaciju, konfiskaciju, ekspropijaciju i druge mjere). Ustav SSSR dodaje i zadružnu svojinu kao specifičnu.
- U trećoj fazi ustavima zemalja ovo pitanje ekonomske sfere postaje centralno pitanje ustavne regulative.
- U četvrtoj fazi značajno se smanjuje pitanje ustavne regulative. To pitanje zavisi od različitih faktora: tip društva, oblik uređenja, nivo opšteg i ukupnog razvoja.

4.OSNOVE EKONOMSKOG UREĐENJA U BIH I REPUBLICI SRPSKOJ

Ustavom BiH utvrđeni su principi i osnove ekonomsko-socijalnog uređenja, a dodatno su razređeni ustavima entiteta. Ekonomski odnosi u BiH se zasnivaju na slobodnom i neograničenom privređivanju ravnopravnosti svih oblika svojine i prava na svojunu, punoj zaštiti braka i porodice, slobodnom tržištu, samostalnošću preduzeća i dr.

Za ekonomsko uređenje u Republici Srpskoj, Ustav utvrđuje osnove:

- ravnopravnost svih oblika svojine i jednako pravna zaštita svih oblika svojine,
- pravo na nasljeđivanje,
- slobodno privređivanje,
- slobodno kretanje roba i kapitala, zabrana monopola,
- zaštita prirodnog bogastva,
- samostalnost preduzeća i drugih oblika privređivanja,
- zaštita potrošača,
- strana lica mogu sticati pravo svojine,
- Republika Srpska jamči minimum socijalne sigurnosti građana i obezbjeđuje funkcionisanje javnih službi preko fondova i budžeta,
- Republika utvrđuje budžetom javne prihode i rashode (sredstva budžeta su porezi, takse i drugi zakonomutvrđeni prihodi¹⁹.

Parlamentarna skupština BiH kao vrhovno predstavničko tijelo između ustavnih nadležnosti ima značajne zadatke u odlučivanju o izvorima i iznosu prihoda za rad ustanova BiH kao za obezbjeđenje sredstava za međunarodne obaveze BiH.

Značajna njena funkcija i zadatak je priprema za usvajanje, usvajanje i rebalans budžeta za institucije BiH. Narodna skupština Republike Srpske takođe donosi plan razvoja, budžet i završni račun (znači rješava važna pitanja iz ekonomske oblasti života. Karakteristično je istaći da Skupština Republike raspisuje republički javni zajam i odlučuje o zaduženju Republike, te iznalazi sredstva za finasiranje bržeg razvoja manje razvijenih opština i regiona.²⁰

5.KONTROLNI MEHANIZMI KOD GLASANJA

U Parlamentarnoj skupštini zakoni se donose većinskim glasanjem poslanika koji su prisutni i glasaju, a ta većina mora odslikavati teritorijalnu i etničku zastupljenost. Odlučivanje prostom većinom rijetko se koristi²¹. Entitetsko glasanje kvalifikovanom većinom predstavlja i oblik glasanja i oblik kontrole. Oba doma moraju osigurati dovoljnu većinu glasova iz svakog entiteta. Kad većina glasova ne uključuje 1/3 glasova iz jednog entiteta, nastupa entitetska blokada.

Tad se kroz rad Kolegija pokušava postići dogovor, a ako se dogovor ne ostvari zakoni se donose većinskim glasanjem, pod uslovom da glasovi protiv ne uključuju glasove 2/3 izabranih delegate iz svakog entiteta (kvalifikovana većina), u protivnom prijedlog zakona će se odbaciti. Praksa pokazuje da u radu Parlamenta dosta zakona bude odbijeno. Prilikom donošenja odluka u Parlamentarnoj skupštini dozvoljeno je i isticanje zaštite vitalnog interesa.

¹⁹ Golijan, 2004, p. 135

²⁰ Golijan, 2000, p. 75

²¹ Trnka, 2009, p. 43

Ako većina poslanika, odnosno delegata iz reda jednog od tri naroda proglasi da je neka odluka parlamenta destruktivna po njihove vitalne interese, tada će ta odluka biti ponovo razmatrana i o njoj će se glasati. U ponovljenom glasanju u Domu naroda biće potrebna većina glasova bošnjačkih, hrvatskih i srpskih delegata koji prisustvuju i glasanju.

Ako se dogodi da se datoj odluci protivi većina bošnjačkih, hrvatskih ili srpskih delegata, predsjednik Doma naroda će odmah sazvati zajedničku komisiju od tri delegata da riješe sporno pitanje. Ukoliko komisija to ne uradi u roku od pet dana, pitanje će se uputiti Ustavnom sudu, koji će ubrzanim postupkom provjeriti proceduralnu ispravnost datog pitanja²².

Ustav BiH propisuje da proceduralnu ispravnost slučaja preispituje Ustavni sud BiH. Klubovi se često pozivaju na ugrožavanje vitalnog nacionalnog interesa u Domu naroda. Takođe je i Ustavni sud u više navrata preispitivao sporna pitanja, tumačeći i objašnjavajući postupak koji je vođen u Domu naroda, razmatrajući postupak koji je vodio podnošenju zahtjeva za utvrđivanje ugroženosti vitalnog nacionalnog interesa.

Sud preispituje da li se klub pravilno pozvao na ugrožavanje interesa, te da li se većina nekog drugog kluba naroda protivila, da li je oformljena zajednička komisija i da li je Komisija bila u stanju da riješi problem u roku od pet dana. Nakon toga sud razmatra meritum samog predmeta. Sud procjenjuje da li se odluka koja je predmet zahtjeva tiče interesa jednog ili više naroda, a ako utvrdi da postoji vitalni interes, tada utvrđuje da li je odluka destruktivna po vitalni nacionalni interes. Pojam vitalnog nacionalnog interesa nije definisan Ustavom Bosne i Hercegovine, a sud se oslanja na određena entitetskih ustava²³.

Prijedloge za pokretanje postupka za donošenje zakona može dati svaki poslanik, komisija domova, Dom naroda, Predsjedništvo BiH i Savjet ministara Bosne i Hercegovine.

Veliki broj zastoja u donošenju zakona odvija se kroz mehanizam entitetskog glasanja, a to je veto kojim se neki zakoni zaustavljaju u propisanoj procedure²⁴.

ZAKLJUČAK

Nije teško zaključiti da u radu Parlamentarne skupštine BiH postoji niz slabosti i nedorečenosti. Mali broj poslanika i delegata dovodi u pitanje dovoljnu zastupljenost građana u Parlamentu BiH. Problemi novoizabranih poslanika i delegate su i kašnjenja implementacija izbornih rezultata, a tome treba dodati stalna njihova pregrupisavanja kao i političko-koaliciona pregrupisavanja što rad Parlamentarne skupštine i vođenja državne politike usmjerava stranputicom i udaljavanje od evropskih integracija.

²² Spahić, 2002, p. 430

²³ Golijan, 2010, p.128

²⁴ Golijan, at al, 2015, p. 64

Poslanici - delegati ne snose nikakvu odgovornost, a i daleko su od građana - birača, gube vezu sa svojom bazom, vezani su sa političkom partijom, a ako dodamo i podatak da je u ovim teškim materijalnim vremenima većina mandata kupljena, jasno je da ne može ni biti odgovornosti. Nešto se mora i u Ustavu i u Zakonu o izborima promijeniti i uskladiti sa interesima i postojećih naroda i države. Reforma Ustava i Poslovnika Parlamentarne skupštine bi trebalo da predstavlja neophodan i prvi zadatak ove države.

Nužno je skraćivati postojeće rokove za razmatranje zakonskih prijedloga, pratiti iskustva i praksu savremenih i stabilnih država, uspostaviti sistem ranog upozoravanja, tj. koordinaciju između predlagača i zakonodavca i dr. Predstavnički dom bi trebalo da postoji zbog građana, a ne zbog sebe samog da konačno predstavlja građane na državnom nivou. (Dobar broj poslanika nema nikakve rezultate u svome radu, ali su stranački postali nezamjenjivi i sa nesagledivim zbirom ličnih primanja). Rješenja nema a visoki predstavnik se sve manje miješa u svakodnevnicu BiH, pa tako ni ne pokušava disciplinovati poslanike – delegate. Cjelokupni parlamentarni život Bosne i Hercegovine, posmatrajući i niže teritorijalne jedinice – entitete, kantone – županije, veoma je složen i uslovljen ustavnim rješenjima i politizacijom osnovnih životnih pitanja, a koja moraju da ostanu na nivou prava, pravde, demokratije, tradicije i realnosti. Sva odstupanja Parlamenta BiH od uobičajenih praksi u savremenim političkim sistemima pokazuju da Parlament BiH nije samostalan i suveren u svome domenu, ali da treba da postane demokratsko središte i legitiman izraz volje naroda.

DIRECTIONS AND TASKS OF PARLIAMENT IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

Professor Dragan Golijan PhD; Vladan Stanković; Jelena Golijan

Abstract: In most systems, there is some form of representative body that represents the will of the people, defending the interests of the people. And Bosnia and Herzegovina has its own parliament, organized in an unusual way, entity and cantonal parliaments. Tasks and direction of all forms of parliament in Bosnia and Herzegovina should be as follows:

- Publicity of all parliaments in Bosnia and Herzegovina
- Active involvement of civil society in the work of Parliament
- the issue of professional osbosobljenosti deputies at all levels
- a question of qualification of the Parliamentary Assembly and its organs to guide the process of Euro-Atlantic integration.
- Economic and social regulations

Keywords: *parliamentary government, the Constitution, the House of Representatives, the House of Peoples, entities, vital interests.*

LITERATURA

1. Ćorović, V, (1999). *Bosna I Hercegovina*, Glas srpski, B. Luka,
2. Fira, A, (2020). *Ustavno pravo BiH, Enciklopedija ustavnog prava, Tom 4*, Novi Sad,
3. Golijan, D, Lavrić, R., i Golijan, J, (2015). *Ideja ljudskog prava*, Svarog, Banja Luka,

4. Golijan, D., (2004). *Politička predstavništva*, Alegraf, Loznica,
5. Golijan, D., (2010). *Zaštita ljudskih prava i sloboda, Ljudska prava i slobode*, Zbornik radova Nubl, B. Luka,
6. Golijan, D., i M. Stanković, V., (2014). *Vladavina prava kroz poštovanje ustava i primjenu prinicipa ustavnosti i zakonitosti*, Ravna riječ br. 39, B. Luka,
7. Golijan, Dragan 2000, Narodna skupština Republike Srpske, Alegraf, Loznica
8. Imamović, M., (2006). *Osnove ustavno političkog razvoja i državno pravnog položaja BiH*, Pravni fakultet, Sarajevo,
9. Juzbašić, Dž., (1999). *Nacionalno-politički odnosi u Bosansko-hercegovačkom saboru i jezičko pitanje 1910-1914*, ANU BiH,
10. Koljević, N., (2008). *Stvaranje Republike Srpske*, Službeni glasnik Republike Srpske, B. Luka,
11. Kuzmanović R., (2010). *Vrijeme stabilizacije (intervju i govori)* Grafomark, B. Luka,
12. Kuzmanović, R., (1999). *Ustavno pravo*, Pravni fakultet, B. Luka,
13. Kuzmanović, R., (2002). *Ustavno pravo*, Pravni fakultet, B. Luka,
14. Kuzmanović, R., (2014), *Ustavno pravne teme*, Akademija nauka RS, Banja Luka,
15. Poslovnik Predstavničkog doma i Poslovnik Doma naroda.
16. Republika Srpska, deset godina Dejtonskog mirovnog sporazuma, Akademija nauka, B. Luka, 2005.
17. Saračević, N., (2012). *Parlamentarizam u BiH, Parlamentarna skupština BiH*, Zbornik radova, Sarajevski otvoreni centar, Sarajevo,
18. Spahić, I., (2002). *Parlamentarna skupština BiH*, GDS BiH, Sarajevo,
19. Trnka, K., (2009). *Proces odlučivanja u Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine*, Fondacija Konrod Adenauer, Sarajevo
20. *Ustav Federacije BiH*, Sarajevo, 2009.
21. *Ustav Socijalističke Republike BiH iz 1974. godine*, član 113.
22. *Zbirka ustava Kantona-Županija Federacije Bosne i Hercegovine*, Sarajevo, 1997.